

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. An Beati Deum comprehendant, vel saltem, de potentia absoluta,
ipsum comprehendere possint?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

eum eodem habitu charitatis, & spei, producit A
actus intensiores, & perfectiores illarum virtu-
tum, quam alia minus perfecta: Ergo similiter, in
tellectus perspicacior, cum æquali lumine glo-
ria, perfectius Deum videbit, quam alter qui est
minoris perspicacia, & activitatis.

19 Confirmatur secundò; Intellectus perfectior,
cum æquali lumine gloria, potest magis vel mi-
nus perfecte conari ad actum: Ergo & elicere
perfectiorem visionem. Consequentia videtur
manifesta, Antecedens probatur. Habitus subor-
dinantur conatui potentia, & ab illa applican-
tur ad agendum: Ergo intellectus perfectior,
cum æquali lumine gloria, potest magis vel B
minus perfecte conari ad actum.

20 Ad objectionem patet solutio ex supra dictis:
Major enim est vera, quando causa perfectior
influit per se ut perfectior, vel ut habet virtu-
tem proximam & immediatam in effectum; se-
cundus autem quando concurrunt tantum secundum
virtutem radicalem, & major ejus perfectio
materialiter se habet, & per accidens, ut con-
tingit in proposito. Unde patet disparitas ad ex-
empla adducta: Nam species, & lumen, proximi-
mè & immediatè influunt in visionem, & ha-
bent vim proximam ad agendum, saltem partia-
lem & incompletam. Idem servatà propor-
tione de pictoribus inæqualis indutrix, vel in-
æqualibus instrumentis utentibus, dicendum C
est. Intellectus autem creatus, solum radicaliter
concurrunt ad visionem beatam, nec conferunt
eorum activitatem & virtutem proximam ad
agendum, sed suam quam habet, subjicit lumi-
ni gloria, ut elevabilem ab ipso; sicque reddi-
tur una tantum virtus proportionata, & proxima
ad visionem.

21 Ad primam confirmationem dicendum, in
actu fidei duo esse distinguenda; primum est ap-
prehensio objecti credibilis: secundum assensus
supernaturalis, quo homo credit mysteriis re-
velatis. Primus actus est naturalis, ac proinde
potest esse perfectior in perfectiori intellectu.
Secundus verò est supernaturalis, unde non
commensuratur perfectioni naturali intelle-
ctus, sed intensiori, & perfectioni habitus, vel
auxilii supernaturalis, à quo immediatè procedit.
Nihil etiam confert naturalis perfectio vo-
luntatis ad actus supernaturales spei, & chari-
tatis; sed tota etiam illorum perfectio mensu-
ratur ab intensiori, & perfectione habitus, vel
auxilii supernaturalis, eam elevantis ad ope-
randum.

22 Ad secundam confirmationem, nego Ante-
cedens, conatus enim potentia non est aliquid
antecedens actum, sed ipse actus ut emanans à
suo principio, & ideo sicut habitui tribuitur esse
principium actus, ita & conatus ad actum. Un-
de sicut habitus supernaturales dant potentia
posse operari, quia dant eis virtutem, & effica-
ciam proximam; ita dant eis posse conari ad
operandum.

An Beati Deum comprehendant, vel saltem,
de potentia absoluta, ipsum comprehen-
dere possint?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententiæ.

PRO resolutione hujus difficultatis diligenter
observandum est, nomen comprehensionis
ex comprehensione corporea fuisse ad spiritua-
lem translatum: Unde sicut in rebus corporeis
comprehensio sumitur dupliciter, vel largè,
prout opponitur inspectioni: quo sensu, quando
quis latronem quem inssequitur apprehendit &
capit, etsi non totum teneat, sed partem, ipsum
dicitur comprehendere: vel strictè, pro inclusio-
ne & continentia, quæ unum corpus quantum
continet intra se totum aliud corpus; ut cum
manus ita continet totum aliquem globum, ut
nihil ejus sit extra illum. Ita similiter in rebus
spiritualibus comprehensio duobus modis usur-
pari solet, primò largè & improprie, pro allec-
tatione & obtentione seu possessione ejus quod
desiderabatur, ut constat ex illo Apostoli. ad
Corinth. 9. Sic currite ut comprehendatis, & ex illo
ad Philipp. 3. Sequor autem si quomodo comprehen-
dam. Et in hoc sensu beati appellantur comprehen-
siones. Et Nazianzenus orat. 24. dixit, Com-
prehensionem divina essentia, premium esse omnium
beatorum. Et hoc modo (ut observat D. Thomas
hic art. 7. ad 1.) comprehensio est una de tribus
dotibus animæ, quæ respondet spei, sicut visio
fidei, & fructio charitatis. Secundò sumitur com-
prehensio strictè & proprie, pro cognitione ob-
jecti unde quæque perfecta, id est ad æquata cum
objecti cognoscibilitate, per quam objectum
cognoscitur, quantum cognoscibile est. Et de
comprehensione sic accepta loquimur in præ-
senti, dum requirimus, an Beati Deum comprehen-
dant, vel saltem de potentia absoluta ipsum
comprehendere possint?

D In cujus difficultatis resolutione: In primis est
error Eunomii, & aliorum Anomæorum, qui (ut
suprà ostendimus) eo dementia pervenerunt,
ut comprehensionem Dei cognitionem sibi arro-
garent, & tantam Dei notitiam quantum Deus de
se ipso habet, se habere jactarent. Secundò est
error Augustini de Roma, Episcopi Nazareni,
qui assererat animam Christi videre Deum tam
clarè & intensè, sicut Deus ipse se ipsum, quod est
ipsum comprehendere. Tertiò est aliquorum
Theologorum sententia, qui licet beatos Deum
de facto non comprehendere fateantur, existimant
tamen de absoluta potentia fieri posse,
quòd comprehendatur Deus, vel aliquod ejus
E attributum, ab aliqua creatura: quia (inquiunt)
potest Deus infundere ipsi lumen gloria infinite
intensum, vel suam intellectionem ei unire; in
quibus casibus ab intellectu creato comprehen-
deretur. Huic sententiæ favet Vazquez hic totà
disp. 52. ubi respondens locis Scripturæ, Con-
ciliorum, & Patrum, quibus incomprehensibili-
tas Dei ostenditur, affirmat non esse de fide quòd
Deus sit incomprehensibilis in ordine ad abso-
lutam Dei potentiam, sed solum quòd sit in-
comprehensibilis, respectu cognitionis natura-
lis creaturæ; sicut Deus dicitur in Scriptura invi-
sibilis, & ineffabilis: tamen constat quòd solum
est invisibilis cognitioni naturali, non verò su-
pernaturali, & beatifica.

§. II.

§. II.

Statuitur primâ conclusio, & Deum à beatis de facto non comprehendi, ex Concilio & SS. Patribus demonstratur.

Dico primò. Beati de facto Deum non comprehendunt. Conclusio est certa de fide, ac definita in Concilio Basileensi sess. 22. ubi prædicta propositio Augustini Romani, asserentis animam Christi videre Deum tam clarè & intense, sicut Deus seipsum, ut erronea proscibitur. Cui definitioni maxima fides adhibenda est, quia damnatio illa facta fuit anno 1435. antequam anno 1437. dissolveretur Concilium à Pontifice, & fuit approbata per Bullam Nicolai V. qui successit Eugenio IV. ut habetur in Summa Conciliorum, in fine Concilii Basileensis.

Docetur etiam nostra conclusio passim à SS. Patribus, Anomæorum stoliditatem & insaniam reſtentibus, præsertim à Chrysostomo, in homiliis de incomprehensibili Dei natura, Basilio libro contra Eunomium; Augustino serm. 38. de verbis Domini cap. 3. ubi licet ait: De Deo loquimur, quid mirum, si non comprehendis? Si enim comprehendis, non est Deus. Sit pia confessio ignorantia, magis quam temeraria professio scientia. Attingere aliquantùm mente Deum, magna beatitudo est: comprehendere autem omnino impossibile. Idem docet Gregorius Magnus libro 18. moralium cap. 28. versus finem, his verbis: Videbitur igitur Deum, &c. non tamen ita videbitur, sicut videt ipse seipsum. Longè quippe dispariter videt Creator se, quam videt creatura Creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus præfigitur contemplationis; quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Bellè etiam Cyprianus, vel Author de cardinalibus Christi operibus, apud Cyprianum, loquens de Seraphim qui stabant super Thronum Dei, & circa illum volabant, Isaiæ 6. hæc scribit: Statu aternitatis immobilitatem demonstrant, volatu vero altitudinem eius; sic in superioribus elatam, ut quantumlibet ad cor altum homo ascendat, exaltetur Deus, & comprehensionis importunitatem evadat.

Insignis quoque est locus ex S. Epiphaniò heresi 70. desumptus: ibi enim ait Deum & ipsorum id est aspectabilem esse, & simul aspectorem, id est minime aspectabilem; quia licet à beatis videatur, ab ipsis tamen nequaquam comprehenditur; nec quantum in se visibilis est, conspicitur. Quod subinde duplici exemplo declarat: Velut si quis per angustum foramen cælum aspiciat, ac dicat: Video cælum: non utique mentietur; videt enim revera cælum. Quod si quis prudenter ei dicat, non vidiſti cælum, neque iste mentietur. Tam enim qui ait vidiſſe, non mentietur, quam qui ei dicit, non ipsum vidiſſe, vera loquitur. Quippe non vidit illum ex portione, neque latitudinem. Subjicit aliud exemplum ad rei declarationem evidentius. Sæpe inquit accidit, ut ex alto montis vertice mare præspiciamus. Quod si nos illud vidiſſe dicamus, non mentiemur: neque si contradixerit aliquis, ac vidiſſe nos negaverit, non ille falsum dicit: propterea quod, cum homo sit, quòd illius latitudo, aut longitudo pertingat, quamque alti sint voraginis illius recessus, sed nec illius effecta pervidere potest.

Hac auctoritate & doctrinâ Epiphaniî, facile intelliges & expones plura Patrum Græcorum,

A præsertim Chrysostomi & Basilii testimonia, quibus ex una parte, beatos Deum facie ad faciem, & non solum per fidem, sed etiam per speciem videre testantur; ex alia verò, dum contra Anomæos disputant, Deum à nullo intellectu creato, etiam angelico videri affirmant. Nam quando claram Dei visionem beatis concedunt, de cognitione quidditativa & intuitiva loquuntur; cum verò à nullo intellectu creato, etiam angelico, Deum videri asserunt, de visione & cognitione comprehensiva Dei (qualem Anomæi sibi arrogabant) intelligendi sunt; ut S. Th. hic art. 1. ad 1. exponit Chrysostomum, dum homil. 14. in Joan. ait: *Ipsam quod est Deus, non solum Prophetæ, sed nec Angeli viderunt, neque Archangelis.* De quo suprâ disp. 1. art. 2. §. 2. Hæc conclusio magis patebit ex dicendis in sequenti, ubi rationem fundamentalem divinæ incomprehensibilitatis exponemus.

§. III.

Statuitur secundâ conclusio, & ostenditur ratione D. Thomæ, nullum intellectum creatum posse, etiam de potentia absoluta, Dei essentiam comprehendere.

Dico secundò. Nullus intellectus potest, etiam de absoluta potentia, Dei essentiam comprehendere.

Probatur conclusio ratione fundamentali, quam insinuat D. Thomas variis in locis, præsertim in 3. sent. dist. 14. qu. 1. art. 2. quæstionum. 1. & in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 3. & ad Annibaldum distinctione eadem art. 1. ad 2. his verbis: *Quando essentia res cognoscitur, secundum modum suæ cognoscibilitatis, tunc res comprehenditur: sed hoc in visione Dei esse non potest, quia claritas divinæ essentia, per quam est cognoscibilis, est infinita: modus autem intellectus creati videtur non potest esse infinitus; & ideo non comprehenditur, non quia totum non videat, sed quia totaliter non videt; videt enim stare quòd de se est visibile infinitum.* Et hic art. 7. in solutione argumentorum clarè fatetur, totum Deum videri & cognosci à beato, absque eo quòd aliquid Dei remaneat non visum & non cognitum, sed inquit non videri totaliter, totalitate se tenere ex parte cognoscentis, quia non tantâ perfectione vel intellectualitate activâ Deum cognoscit, quanta est intelligibilitas seu cognoscibilitas Dei.

Ex his sic licet arguere: Tunc aliquid comprehenditur, quando ita perfecte cognoscitur, sicut cognoscibile est: Sed licet Deus totus à beatis videatur, ab illis tamen non videtur, nec videri potest vel cognosci ita perfecte, sicut ex suis meritis petit cognosci ex parte modi cognoscendi: Ergo nec comprehenditur, nec potest comprehendi ab intellectu beatorum. Majorem probat S. Doctor primò ex definitione comprehensionis data ab Augustino epist. 112. cap. 9. ubi dicit quòd totum comprehenditur videndo, quòd ita videtur, ut nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumspici vel circumscribi possunt. Tunc enim (subdit S. Thomas) fines aliquis circumspiciuntur, quando ad finem in modo cognoscendi illam rem pervenitur.

Secundò illam probat hoc exemplo: Conclusio demonstrabilis, quia petit cognosci modo demonstrativo, non comprehenditur, si opinativè tantum cognoscatur, esto nulla pars illius ab opinante ignoretur. Ergo ad rei comprehensionem

exigitur commensuratio sive adæquatio cognitionis cum objecto, nedum quoad formalitates & prædicata cognita, verum etiam quoad modum passivæ cognoscibilitatis; id est quod cognoscantur eo modo quò ex propriis meritis petit cognosci.

Quod magis explicatur: Plus enim distat modus cognitionis infinitæ à modo cognitionis finitæ, quàm modus demonstrationis, à modo opinativo: Sed cognoscibile demonstrativè non comprehenditur à cognoscente illud opinativè: Ergo cognoscibile modo infinito, non potest comprehendi à cognoscente illud per finitam cognitionem.

Minor verò quæ asserit implicare contradictionem, quòd intellectus creatus cognoscat divinam essentiam, quantum est cognoscibilis ex parte modi cognoscendi, ostenditur primò. Tunc aliquid cognoscitur quantum est cognoscibile in modo cognoscendi, quando modus cognoscens est modus objecti cogniti, ut explicat D. Thomas hic art. 7. ad 3. Sed implicat modum intellectus creati cognoscens, esse vel adæquare modum Dei ut cognoscibilis: Ergo implicat intellectum creatum cognoscere divinam essentiam, quantum est cognoscibilis ex parte modi cognoscendi.

Secundò, Deus cum sit infinitæ immaterialitatis, est etiam infinitæ intelligibilitatis. Sed nulla cognitio intellectui creato possibilis esse potest infinita per essentiam in ratione cognitionis: Ergo nullus intellectus creatus potest Dei essentiam cognoscere, quantum cognoscibilis est, ex parte modi cognoscendi.

Tertiò, Modus cognitionis divinæ non excedit, sed tantum adæquat modum cognoscibilitatis Dei: Atqui nulla intellectio possibilis intellectui creato potest adæquare modum cognitionis divinæ: Ergo nec modum passivæ intelligibilitatis divinæ essentia.

Denique, Quia divina cognoscibilitas fundatur in summa actualitate, quæ nulli creaturæ potest communicari, non est dabilis creatura cujus intelligibilitas adæquetur cum intelligibilitate divina: Atqui etiam activa intellectualitas sequitur ad immaterialitatem, nullaque virtus cognoscitiva, vel actualis cognitio creata potest adæquare immaterialitatem divinam: Ergo non est dabilis creata cognitio, cujus modus adæquetur cum modo cognoscibilitatis divinæ.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

28 **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Anima Christi Deum comprehendit: Ergo Deus ab aliquo beato de facto comprehenditur. Consequentia patet, Antecedens probatur primò ex Isidoro cap. 2. in Exodum, ubi sic ait: *Sola sibi integrè nota est Trinitas, & humanitati suscepta.* At hæc non nisi de cognitione comprehensiva intelligi possunt, cum integra Trinitatis cognitio, competens ipsi Trinitati, vera sit Deitatis comprehensio: Ergo Anima Christi Deum comprehendit.

Secundò proponitur idem Antecedens. Anima Christi per scientiam beatam videt omnia quæ Deus cognoscit scientiæ visionis: Ergo talem scientiam comprehendit. Antecedens est D. Thomas 3. p. quæst. 10. art. 2. ad 2. ubi ait: *Anima Christi scit omnia quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam visionis.* Et in resp. ad 3. asserit quòd *scientia anima Christi, quam habet in verbo, parifica-*

A tur scientiæ visionis, quam Deus habet in seipso, quantum ad numerum scibilem. Consequentia verò videtur manifesta: Sicut enim Anima Christi comprehenderet scientiam simplicis intelligentiæ, si attingeret omnia possibilea ad quæ extenditur: ita comprehendit scientiam visionis, si videat omnia & singula ad quæ terminatur; siquidem ad comprehendendam aliquam scientiam, sufficit attingere illam, & omnia objecta ad quæ se extendit.

Respondeo negando Antecedens: Ut enim supra ostendimus, de fide certum est, & in Concilio Basiliensi definitum, animam Christinon videre Deum tam clarè & intensè, sicut Deus seipsum videt, subindeque ipsum non comprehendere. Unde scitè Albertus Magnus in 3. dist. 14. art. 1. *Solus Deus comprehendit se, si enim dicemus eum concludi comprehensione capacitatis anime Christi, videtur mihi quòd hoc redundaret in blasphemiam deitatis Christi.*

Ad primam probationem in contrarium respondeo ex D. Thomas 3. p. quæst. 10. art. 1. ad 1. Isidorum hoc dixisse propter excellentissimam cognitionem convenientem animæ Christi Domini, quæ nulli alteri creaturæ est communis, integraque appellatur; non quia sit comprehensiva Dei, nec maxima inter possibilea est potentia Dei absoluta, sed quia est suprema inter possibilea, de lege statuta. Quemadmodum anima Christi dicitur Joan. 1. plena gratiâ habituali, non quòd non sit possibilis major & intensior gratia, de potentia Dei absoluta, sed quia de lege ordinaria, major & intensior dari nequit.

Ad secundam, concessio Antecedente, nego Consequentiam; ad cujus probationem nego pariter Consequentiam & paritatem: nam scientia simplicis intelligentiæ habet pro objecto adæquato & necessario sibi correspondenti ultra quòd non potest se extendere, omnes effectus possibilea; unde qui omnes illos ex vi visionis beatificæ attingeret, non posset non attingere ejus objectum adæquatum & necessarium, ultra quòd progredi nequit, ac proinde non posset illam non comprehendere. At scientiæ visionis, ut respicit creaturas, liberè terminatur ad illas; & ita posset ipsa, secundum suam entitatem invariata permanente, ad plures alias ex libera Dei voluntate terminari, si Deus illas producere decrevisset. Unde ex eo quòd cognoscantur omnia, ad quæ de facto se extendit, non bene colligitur talem scientiam comprehendendi, siquidem eademmet possit ad plura alia objecta se extendere. Aliam solutionem & disparitatem dabimus in Tractatu de Incarnatione, quæ hujus argumenti difficultas plenius & facilius resolvetur.

E Objicies secundò: Comprehendere Deum, est cognoscere illum totum & totaliter: Sed beati videntes Deum, illum totum & totaliter cognoscunt: Ergo illum comprehendunt. Major constat ex supra dictis, Minor probatur. Quando dicitur quòd comprehendere Deum, est illum cognoscere totaliter, vel ly *totaliter* dicit modum videntis, vel modum rei visæ: Si dicat modum rei visæ, Deus totaliter videtur, quia videtur sicuti est. Si verò dicit modum ex parte videntis, etiam hoc modo totaliter videtur, quia videns Deum, totâ suâ virtute & conatu illum videt: Ergo beati videntes Deum, illum totum & totaliter cognoscunt.

Respondeo concessâ Majori, negando Minor-

rem.

rem ad cuius probationem responder D. Tho-
mas hic articulo 7. ad 3. Quod ly. totaliter dicit
modum obiecti: non quidem ita, quod totus modus
obiecti non cadat sub cognitione, sed quia modus ob-
iecti non est modus cognoscens. Qui igitur videt Deum
per essentiam, videt hoc in eo, quod infinite existit. &
infinite cognoscibilis est: sed hic infinitus modus non
comperit ei, ut scilicet infinite cognoscat. Sicut ali-
quis probabiliter scire potest aliquam propositionem esse
demonstrabilem, licet ipse eam demonstrative non co-
gnoscat.

31. Dices, Beatus videns Deum, ipsum infinito
modo cognoscit, nam licet lumen gloriæ elevans
ejus intellectum finitum sit, essentia tamen divi-
na per modum speciei ipsi unita, & se habens ut
principium formale agendi, infinita est per es-
sentiam: Ergo videt Deum totaliter, non solum
ex parte cognoscentis, sed etiam ex parte rei cog-
nitæ, & adæquat in modo cognoscibilitatem
divinam.

Sed nego consequentiam: licet enim essentia
divina concurrens per modum speciei ad visio-
nem beatificam, infinita sit per essentiam, non
participatur tamen ab intellectu creato perfe-
ctè, id est modò limitatò propter luminis glo-
riæ limitationem; unde intellectus Beati, illà in-
formatus, seu actus, non elicit visionem beati-
ficam Dei intelligibilitatem adæquantem, nec ita
perfectè divinam essentiam videt, sicut visibilis est.

32. Obijcies tertio contra secundam conclusio-
nem. Probabile est, quod possit de potentia
absoluta produci lumen gloriæ infinite inten-
sam: Sed intellectus creatus tali lumine eleva-
tus Deum comprehenderet; eum D. Thomas
hic art. 7. ex eo probet, non posse intellectum
creatum Dei essentiam comprehendere, quia
lumen elevans, danque virtutem ad Dei essen-
tiam videndam, finitum & limitatum est: Ergo
saltem de potentia absoluta intellectus creatus
Deum potest comprehendere.

Respondeo negando Majorem, sententia enim
affirmans posse potentia absoluta dari
lumen gloriæ infinite intantum, non est proba-
bilis, sed evidenter falsa; nam lumen gloriæ infi-
nitè intantum repugnat, tum ex parte ipsius lu-
minis, quia cum dicat essentiam finitam, non po-
test esse capax intensionis infinitæ; unde licet
participet lumen divinum, debet illud finito
modo participare: tum etiam ex parte subjecti,
quia cum inter perfectivum, & perfectibile de-
beat esse proportio, subjectum finitum, quale
est intellectus creatus, non est capax accidentis
ad infinite intensi, licet sit capax accidentis
infinite intensi in potentia, & sine categoriamati-
cè, ut loquuntur Philosophi.

Adiunt aliqui, quod licet admittere tur posse
dari lumen gloriæ infinite intantum, quia tamen
non esset infinitum per essentiam, sed tantum
per participationem, subindeque essentiam divi-
nam in perfectione & actualitate non adæquat
ret, Deum non comprehenderet. Sed hæc
solutio non videtur consona doctrinæ D. Tho-
mæ: nam hic art. 7. ad probandum nullum in-
tellectum creatum posse Deum comprehendere,
sic dicitur: In tantum intellectum creatum divi-
nam essentiam perfectius, vel minus perfecte cogno-
scit, in quantum majori, vel minori lumine gloriæ
persundatur: cum igitur lumen gloriæ creatum, in quo-
cumque intellectu receptum, non possit esse infinitum,
impossibile est, quod aliquis intellectus Deum infinite cog-
noscat.

Tom. 1.

gnoscat, unde impossibile est, quod Deum comprehendat.
In quo dicitur sanctus Doctor, ut certum sup-
ponit, quod lumen gloriæ infinite intantum
Deum comprehenderet. Quia nimirum, si
per impossibile illud daretur, cum ex uno im-
possibili sequatur aliud impossibile, tale lu-
men deberet esse infinite immaterialitatis, &
actus purus, sicut Deus; subindeque tantum
habere de virtute cognoscitiva, & intellectuiva,
quantum essentia divina cognoscibilitatis, &
intelligibilitatis habet.

Objicies quartò: De absoluta potentia intel-
lectus creatus per intellectum divinam sibi
sub ratione intellectus unitam intelligere po-
test: At intellectus creatus sic intelligens com-
prehenderet Deum; cum enim increata Dei co-
gnitio unita intellectui creato infinite sit acti-
ualitatis, adæquantque Dei cognoscibilitatem;
& aliunde ab intellectu creato non procedat,
non est, cur luminis elevanti proportioanda sit,
nec cur intellectum creatum non constituat
comprehendentem Deum: Ergo de potentia
absoluta intellectus creatus Deum comprehen-
dere potest.

Respondeo primò, negando Majorem, ut
enim in tractatu de beatitudine ostendimus,
repugnat hominem, vel Angelum increata Dei
visione beatificari, vel Deum per modum intel-
lectionis ipsorum intellectui uniri. Rem in tra-
ctatu de Incarnatione demonstrabimus, intel-
lectum Christi humanum increatam Dei intellectu-
one non potuisse intelligere.

Respondeo secundò, datà Majori, negando
Minorem: non minus enim est comprehensiva
sui divina essentia sub ratione verbi, quam sub
conceptu intellectus; & tamen de facto unitus
mentibus beatorum, ut verbum, absque eo quod
uniatur illi, ut est comprehensiva: Ergo quæ
quamvis divina intellectus sit comprehensiva
Dei, & licet unibilis esset intellectui creato, pos-
set tamen uniri sub ratione cognitionis quæ dicitur
tativa, cum repugnantia ut uniretur sub ratione
comprehensionis; & ut intellectum creatum
comprehendentem Deum constitueret: quia
nimirum uniretur ipsi finito modo, & juxta ca-
pacitatem, & proportionem potentie finitæ, si-
cut licet persona Verbi sit sancta per essentiam,
& immediate per se ipsam sanctificet humanita-
tem assumptam, illam tamen sanctam per essen-
tiam non constituit (quia talis sanctitas huma-
nitas capax non est) sed duntaxat per participa-
tionem, & gratiam communicationem.

Confirmatur: Si intellectus divina & increa-
ta posset uniri intellectui creato, & sic unita ip-
sum comprehendentem divinam essentiam de-
nominare, & constituere: cur etiam generatio,
quæ est in Patre, non posset uniri adæquate cum
intellectu creato, & reddere illum generantem,
& Patrem Verbi divini? Sed hoc absurdissimum
est, & à communi Theologorum sensu penitus
alienum: Ergo & illud.

Quod si dicas intellectum creatum, ut potest
finitum & limitatum, non habere debitam ca-
pacitatem & proportionem, ut hanc denomi-
nationem recipiat: idem dicam de comprehensio-
ne, non minus enim comprehensio infinita per se
principium infinitum sibi proportionatum, quam
generatio Verbi: Imò major est perfectio divinæ
comprehensionis, quæ absoluta est, & absolute
infinita, & citra opinionem infinite perfecti,
quam generatio Verbi, quæ relativa est, & an-
ti-

cat perfectionem; vel non, sub opinione positum; ut rectè observavit Ildephonus Michaël, quæst. 12. art. 7. dubio unico.

§. IV.

Solvitur alia objectio.

36. **O**bjicies ultimo: Ad comprehensionem non requiritur, quod modus cognitionis, aut cognoscentis adæquet modum rei cognitæ, sed sufficit totum objectum cognosci, ita ut nulla ejus formalitas, nihilque in illo contentum eminenter lateat cognoscentem: Ergo tunc præcipuum fundamentum nostræ conclusionis. Consequenter patet ex supra dictis, Antecedens probatur primo. Cum nomen comprehensionis ex comprehensione corporea sit ad spirituales translaturum, id sufficit in cognitione, ut sit spiritualis comprehensio objecti, quod sufficit in quantitate, ut aliam quantitatem corporaliter comprehendat: Sed ut una quantitas corporaliter aliam comprehendat, non requiritur, quod ejus entitatem adæquet, sed sufficit, quod nihil talis quantitatis extra aliam reperitur; aut enim sphaera v. g. perfectè potest à ferrea comprehendere, quævis hæc ab illa in entitate excedatur: Ergo ad comprehensionem non requiritur, quod modus cognitionis, aut cognoscentis adæquet modum rei cognitæ, sed sufficit totum objectum ita cognosci, ut nihil in illo formaliter, vel eminenter contentum lateat cognoscentem.

37. **S**ecundo D. Thomas hic art. 8. & 3. p. quæst. 10. art. 2. ex cognitione omnium possibilem in Verbo, infert Deum fore comprehendendum: At si cognitio attingens omnia, quæ in objecto formaliter & eminenter continentur, non adæquans tamen in entitate, vel modo entitatem vel modum objecti, non esset illius comprehensio, illud D. Thomæ non valeret: Ergo ad rei comprehensionem talis adæquatio non requiritur.

38. **T**ertio si requiretur talis adæquatio, sequeretur quod Angelus superior non comprehenderet inferiorem, imo nec muscam, vel formicam, aut alias res sibi inferiores: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris videtur manifesta: cognitio enim Angeli superioris non adæquat in entitate, & perfectione Angelum inferiorem, nec muscam, aut formicam; eod quod cognitio sit accidens, & qualitas hæc verò objecta sunt entitates substantiales: accidentia vero quæcumque, præcipue si sint ordinis naturalis, non adæquant perfectionem substantiarum, præsertim earum, quæ completæ sunt, & subsistentes; & minus earum, quæ spirituales sunt, ut est quilibet Angelus, quantumlibet inferior: Ergo si cognitio comprehensiva debeat in sua perfectione adæquate perfectionem objecti comprehensivi, Angelus superior non comprehendet inferiorem, imo nec muscam, vel formicam.

39. **D**enique sententia probabilis est, quod Angelus inferior superiorem comprehendit: At modus cognoscentis, aut cognitionis Angeli inferioris non adæquat modum cognoscibilitatis Angeli superioris, cum Angelus inferior non adæquet superiorem in ratione immaterialitatis, ad quam sequitur cognoscibilitas: Ergo talis adæquatio ad comprehensionem non requiritur.

40. **H**uic argumento, quod est præcipuum fundamentum adversæ sententiæ, respondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem, nego Majorem: licet enim nomen comprehensionis ex corporea ad spirituales translaturum

A fuerit, potest tamen ad intellectualem comprehensionem aliquid exigi, quod non requiritur ad corpoream; ad hanc enim non exigitur, quod circumscriptio fiat ex vi ejusdem quantitatis, nec quod ambiantur extrinseca, ad quæ res comprehensa dicitur habitudinem; & tamen ad intelligibilem comprehensionem utrumque necessarium est, nempe quod ex vi ejusdem cognitionis omnia in objecto cognoscibilia attingantur, ut fatetur Valquez, cujus est hoc argumentum. Pariter ergo adæquatio in immaterialitate, seu in modo cognitionis, & objecti cognoscibilitate, exigi potest ad comprehensionem intellectualem, quamvis ad comprehensionem corpoream similis adæquatio non requiratur.

B **A**d secundam nego Minorem, ut enim patet ex infra dicendis, non stat cognitio omnium possibilem in essentia divina, ita ut essentia sit ratio ea cognoscendi abiq; eo, quod illa cognoscatur, quantum cognoscibilis est. Unde ex cognitione omnium possibilem in essentia divina, tanquam in causa, ejus comprehensio rectè colligitur, si non à priori, saltem à posteriori.

Ad tertiam nego sequelam Majoris, & ad ejus probationem dico, ad rationem comprehensionis non requiri adæquationem absolutam, seu entitativam cognitionis cum objecto; ita quod cognitio sit substantia, si objectum substantia est, alioquin nulla substantia posset comprehendere ab aliquo intellectu creato, cum omnis intellectus creatus, omnisque illius cognitio accidentia sint, sed sufficere adæquationem in propria linea intellectuali, & cognoscitiva; hoc est, quod tãta sit cognitio in ratione cognitionis, quantum fuerit objectum in ratione cognoscibilis; ita ut si objectum fuerit cognoscibile demonstrabiliter, cognitio sit demonstrativa; si fuerit cognoscibile modo infinito, cognitio sit infinita in ratione cognitionis: Unde cum cognitio, quæ Angelus superior cognoscit inferiorem, vel muscæ, aut formicam, tanta sit, imo & multo major in ratione cognitionis, quam sint objecta illa in ratione cognoscibilis, comprehensiva est, quamvis objecta illa entitative & materialiter non adæquentur contra vero cum visio beatifica cujusque creaturæ existentis, aut possibile, talem adæquationem cum essentia divina, utpotè infinite cognoscibili, habere nequeat, implicat Deum à quacunque creatura existente, vel possibili comprehendere.

Addo cum Ildephono Michaële, proportionem & adæquationem requiritam ad comprehensionem objecti, debere pensari, & attendi penes ipsum intelligentem, & rem intellectam: v. g. inter ipsum Angelum & hominem, vel Angelum superiorem & inferiorem; unde licet intellectio Angeli superioris non adæquetur cum entitate Angeli inferioris; tamen quia hæc intellectio egreditur à subjecto, & principio intellectivo æquali, vel superiori Angelo, inferiori, potest cognitio Angeli superioris comprehendere Angelum inferiorem; quia quamvis ipsa in sua entitate non adæquet objectum, adæquat tamen illud ratione principij & radicis, à qua egreditur.

Hanc solutionem & doctrinam declarat & illustrat exemplò cause efficientis principalis, quæ debet habere æqualem, vel majorem perfectionem, quam est effectus ab ipsa productus; & tamen actio, quæ illum producit, utpotè accidens, non adæquat perfectione effectus, qui interdum est substantia; ut cum homo generat alium hominem, vel cum Sol producit aurum & gemmas

visceribus terræ. Sicut ergo licet talis actio, utpote accidens, secundum entitatem non adæquet effectus illos, qui sunt entitates substantiales; quia tamen per modum productionis, quatenus hæc actio est reductio de potentia in actum, & exercitium quoddam virtutis activæ æqualis, vel majoris perfectionis, ac est effectus, fit, quod hæc actio habeat sufficientem proportionem, ut causa principalis per illam producat principaliter effectum; ad hoc actio egreditur, est perfectio principij, à quo actio egreditur, non vero entitas accidentalis ipsius actionis. Ita similiter in præsentia, ut comprehendatur aliquod objectum, attendendum est ad virtutem principij intelligentis, à quo egreditur intellectio, & quod reductur ad actum per intellectio- nem, & si ipsum est æquale, vel superius respectu objecti, intellectio ab ipso producta, & egressa poterit esse comprehensio talis objecti, etiam si actio sit accidens, & objectum substantia. Sicut generatio, quamvis sit accidens, est principalis productio substantialis effectus, quia ipsa egreditur à causa principali habente principium, & sufficientem virtutem in ordine ad illum effectum.

44. Ad ultimam datâ Majori, & admissâ pro nunc opinione illâ probabili, quam in tractatu de Angelis examinabimus, respondeo distinguendo Minorem; Modus cognoscens, aut cogniti- onis Angeli inferioris non adæquat modum cog- noscibilitatis Angeli superioris, quantum ad rationem specificam immaterialitatis, concedo Minorem. Quantum ad gradum genericum, nego Minorem, & consequentiam. Itaque juxta probabilem illam sententiam, quæ docet Ange- lum inferiorem comprehendere superiorem, ad comprehensionem sufficit adæquatio in immaterialitate cognoscens cum re cognita in gradu generico immaterialitatis; quæ æqualitas inter Angelum inferiorem & superiorem invenitur, cum uterque physicam materiâ excludat, in qua excluditur gradus immaterialitatis Angelicæ consistit. Quod an verum sit, loco citato exami- nabitur. Licet tamen admittatur, non sequitur posse Deum à creatura comprehendî; quia hæc ad gradum divinæ immaterialitatis nequit pertin- gere, cum consistat in ratione actus puri exclu- dendis omnem potentialitatem; omnis vero creatura potentialitatem includat.

§. VI.

Corollaria notata digna.

45. Ex dictis inferes primò, rectè D. Thomam hic art. 2. colligere à posteriori, quòd Beati divinam essentiam comprehenderent, si in ea omnes creaturas possibiles cognoscerent; licet enim comprehensio non consistat essentialiter in cognitione omnium effectuum, qui virtualiter in causa continentur, sed in adæquatione potentia cum objecto in immaterialitate, seu in eo, quòd tanta sit cognitio in ratione cognitionis, quantum fuerit objectum in ratione cognosci- bilis, ut supra ostensum est; tamen non stat cognitio omnium in essentia divina, ita ut essentia sit ratio ea cognoscendi; absque eo quòd illa cognoscatur, quantum cognoscibilis est, ac proinde comprehendatur. Sicut non stat cognoscere in principio omnes conclusiones virtualiter in illo contentas, & illud non cognosci quan- tum cognoscibile est, etiam intensivo, ut rectè

Tom. I.

A annotavit Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 56. & post illum Suarez lib. 2. de attributis cap. 29. num. 13. Hinc est quòd apud SS. Patres, quos referret Petavius lib. 7. theologicorum dogmatum cap. 3. nomen comprehensionis frequentius explicari solet per hoc, quòd est cognoscere in causa omnia, quæ in illa virtualiter continentur, quam per hoc, quòd tanta sit cognitio in ratione cog- nitionis, quantum est objectum in ratione cognos- cibilis. Nulla ergo (ut objicit Herice in tractatu de scientia Dei) est contrarietas in eo, quòd D. Thomas hic art. 7. asserit requiri ad comprehen- sionem, quòd cognitio in perfectione adæquetur cum objecto, seu tanta sit in ratione cog- nitionis, quantum est objectum in ratione cognos- cibilis; & tamen articulo sequenti docet, sequi comprehensionem Dei ex cognitione omnium crea- turarum possibilium in essentia divina tanquam in causa; hæc enim duo à deo inter se connexa sunt, ut unum sequatur ex alio; subindeque nihil mirum, quòd D. Thomas explicet comprehen- sionem aliquando uno modo, aliquando alio.

Inferes secundò, Deum quatuor modis posse dici incomprehensibilem: scilicet loco, tempore, intelligentiâ, & amore. Loco, quia à nullo spatio, vel loco creato, aut creabili circumscribi potest; sed ut ait Dionysius: *Omni magnitudinis extrinsecus superfunditur, & supra expanditur, omnem comprehensibilem locum, omnem excedens numerum, omnem transilientem infinitatem.* Tempore, quia omnia excedit tempora, & ut loquitur idem sanctus, *est omnium avum & tempus, ante dies, ante avum, ante tempus.* Cognitione, quia ut supra ostensum est, nullus intellectus creatus, & creabilis potest ipsam cognoscere, quantum cognoscibilis est. Denique amore, quia omnem amorem excedit, ita ut nulla mens creata ipsum pro dignitate, aut beneficio- rum, quæ nobis contulit, multitudine, & magnitudine amare possit. Undè egregiè Bernardus: *Cum ei donavero quidquid sum, quidquid possum nonne istud totum est, sicut stella ad Solem, gutta ad fluvium, lapideus ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imò minutissima, corpus, & animam, vel potius unum minutum, voluntatem meam; & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis prævenit, qui totum se toto me comparavit? Prima incomprehensibilitas competit Deo ratione immensitatis. Secunda ratione æternitatis; Tertia ratione infinitatis, & summa immateria- litatis. Quarta demùm ratione summæ boni- tatis, & pulchritudinis.*

DISPUTATIO V.

De objecto visionis beatificæ.

Cum actus specificentur ab objectis, non potest plene & perfecte cognosci actus beatificæ visionis, nisi exponantur objecta, quæ per illam attinguntur. Hæc autem duplicis sunt generis: quædam enim sunt in Deo formaliter, ut essentia, attributa, & relationes; alia solum eminentè, ut creaturæ possibiles, existentes, vel futuræ, de quibus in hac disputa- tione agendum est, & breviter dis- cutiendum, an, & quomodo hæc objecta per visionem bea- tificam cognoscantur.

X *

ARTI-